

специфічні правила й схеми. Оволодіння ними забезпечує, з одного боку, правильну побудову висловлювань різного типу, чітке й зрозуміле передавання власної думки іншим людям, з іншого — правильне розуміння чужих висловлювань. Речення – це основна синтаксична одиниця, що слугує засобом конструювання, оформлення і вираження мислення людини, її свідомості, відчуттів, емоцій. Мова стає засобом комунікації завдяки синтаксичним формам речення.

Застосування на практиці синтаксичних знань учнями підготовчих, 1-4 класів з ТПМ це досить складний процес, який вимагає від дітей високого рівня розвитку мисленнєвої діяльності. Оволодіння ними позитивно позначається на розвитку лексичних, фонологічних та морфологічних знань. Крім того, під час спостереження, аналізу, порівняння та синтезу мовного матеріалу, удосконалюється пізнавальна діяльність, що у свою чергу сприяє розвитку інтелектуальної сфери, особливо мисленнєвих процесів.

Проблема лінгвістичних аспектів формування знань про синтаксис в учнів з ТПМ досить ємна. Проведене дослідження всебічно не розкриває її, а розглянуті аспекти – не вичерпують усіх її сторін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Белошاپкова В.А. Современный русский язык. Синтаксис / В.А. Белошاپкова – М.: Высшая школа, 1977. – 248 с.
2. Вихованець І.Р. Граматика української мови. Синтаксис : підручник / І.Р.Вихованець. – К., Либідь, 1993. – 368 с.
3. Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови : Морфологія. Синтаксис: Монографія / А.П. Загнітко. – Донецьк: ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. – 992 с.
4. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник / К.Ф. Шульжук. – К. : Академія, 2004. – 408 с.

УДК 376-056.34.015.3:8'373

СТАН СФОРМОВАНOSTІ ЛЕКСИЧНОЇ СТОРОНИ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМ РОЗУМОВОГО РОЗВИТКУ

Пінчук Ю.В.,

кандидат педагогічних наук, доцент

Денисенко О.І.,

Інститут колекційної педагогіки та психології

НПУ імені М.П.Драгоманова

У статті подано опис діагностичної методики, спрямованої на вивчення стану сформованості лексичної сторони мовлення старших дошкільників з вадами інтелектуального розвитку, та наведено результати проведеного експерименту.

В статье дано описание диагностической методики, направленной на изучение особенностей развития лексической стороны речи старших дошкольников с нарушениями интеллектуального развития, приведены результаты проведенного эксперимента.

State of the lexical aspects of speech in children preschool age with intellectual disabilities. The paper filed a description of diagnostic techniques, which aims to study the features of the lexical aspects of speech the senior preschool children with intellectual disabilities, and the results of the experiment.

Ключові слова: дитина з вадами інтелектуального розвитку, лексична сторона мовлення, старші дошкільники.

Ключевые слова: дети с нарушениями интеллектуального развития, лексическая сторона речи, старшие дошкольники.

Keywords: children with intellectual disabilities, lexical side of speech, senior preschool children.

Проблема формування лексичної сторони мовлення є однією з актуальних проблем навчання мови дітей з вадами інтелектуального розвитку. Притаманні риси мовленнєвого недорозвинення розумово відсталих дітей описуються в дослідженнях А.К.Аксьонової, М.Ф.Гнезділова, Р.І.Лалаєвої, В.Г.Петрової, О.С.Слепович, Є.Ф.Соботович, В.В.Тищенко та ін.

За даними Касселя, Шлезингера та М.Зесмана, більше 40% дітей з діагнозом F 70.0 починають говорити після трьох років. У дітей з вадами інтелекту затримується не тільки розвиток активного мовлення, вони значно гірше своїх здорових однолітків розуміють звернене до них мовлення. Середній запас слів дітей-олігофренів 5-6

років, за даними Г.В. Кузнецової, становить 70, з них — 55 іменників, 10 дієслів, 1-2 прикметники.

У дітей з вадами інтелектуального розвитку занижена регулююча функція мовлення, яка в нормі дуже рано починає відігравати важливу роль в поведінці дитини. В процесі оволодіння навичками та вміннями такі діти більшою мірою спираються на наочний матеріал, ніж на словесну інструкцію. Ці особливості стають головними чинниками недорозвитку мовлення у дітей зазначеної категорії (В.Г.Петрова, В.І.Лубовський, С.Борель-Мезонні та ін.)

Характеризуючи словник розумово відсталих дітей, Є.Ф.Соботович звертає увагу на те, що діти, які навчаються в спеціальних дошкільних закладах, у допоміжних школах, можуть використовувати у своєму мовленні навіть узагальнюючі слова (овочі, фрукти, птахи, домашні й дикі тварини), можуть оперувати цими поняттями при класифікації предметів. Однак розуміння цих слів нерідко носить лише номінативний характер: діти в кращому разі правильно відносять окремі предмети до названих логічних груп, застосовуючи назву класу як підґрунтя до групування предметів. При цьому вони виявляються не здатними виділити ті типові ознаки, які визначають зміст перелічених узагальнюючих понять. Труднощі засвоєння узагальнюючої функції слова, вочевидь, є однією з найбільш істотних причин уповільненого росту словника і насамперед того, що основну питому вагу в цьому словнику посідають іменники й дієслова, які співвідносяться з конкретно наочною ситуацією.

Актуальність і значущість цієї проблеми окреслена перш за все когнітивною функцією мовлення, тісним зв'язком процесу розвитку мовлення і пізнавальної діяльності. У дітей з вадами інтелектуального розвитку спостерігається системне порушення мовленнєвого розвитку, що в свою чергу веде до поглиблення первинного дефекту.

Метою нашого дослідження було з'ясування та уточнення стану сформованості мовлення, зокрема його лексичної сторони, у дітей з інтелектуальною недостатністю і порівняння його із станом лексики дітей із нормальним розумовим і мовленнєвим розвитком.

Спираючись на розробки таких науковців, як Є.Ф.Соботович, В.В.Тищенко, М.А.Поваляєва, Т.Б.Філічева, Л.І.Трофименко та інших, нами було розроблено зміст діагностичної методики, спрямованої на вивчення особливостей розвитку лексичної сторони мовлення дітей 7 року життя із порушенням інтелектуальної діяльності, а також знакових операцій з мовними одиницями і розумових дій, що забезпечують їх формування.

Дослідження проводилося протягом 2010-2011 навчального року на базі черкаських дошкільних навчальних закладів компенсуючого та комбінованого типів. У ньому брало участь 20 дітей старшого дошкільного віку, серед них з вадами інтелектуального розвитку - 10 осіб і 10 дітей з нормальним розумовим і мовленнєвим розвитком.

Діти першої групи мали діагноз «легка ступінь розумової відсталості», F70.0, віком від 6 до 7,3 років. З них – 7 дітей декілька років відвідували ДНЗ спеціального типу, дві дівчинки перебували в дитячому будинку та одна дівчинка – в дитячому будинку сімейного типу. В усіх РВД мало місце системне порушення мовленнєвого розвитку, яке відповідало II-III рівню недорозвинення мовлення. У більшості дошкільників спостерігалися ті чи інші порушення звуковимови, діти утруднювалися відповідати на запитання, не могли скласти розповідь за малюнком, вивчити вірш. Порушення зорового сприймання або моторна невправність зафіксовані лише в окремих дітей. Відмічалися деякі відхилення в поведінці, неадекватність реакцій, підвищена дратівливість, нездатність зосередитись, неухважність та недостатність мотивації.

Діти другої групи – діти з нормальним інтелектуальним та мовленнєвим розвитком (віком від 5,7 до 6,3 років), відвідували ДНЗ комбінованого типу декілька років. Діти охоче йшли на контакт, давали вичерпні відповіді на запитання, складали розповідь за серією малюнків, розповідали вірші. Діти демонстрували засвоєння різних типів лексичних значень: антонімічні, твірні та похідні, деякі багатозначні, синонімічні, слова з різним ступенем узагальненості.

Слід зазначити, що обстеження дітей проводилося тією мовою, якою дитина в життєвій ситуації спілкувалася краще (російською чи українською), для того, щоб одержати достовірні і точні результати виконання завдань. Широко використовувався наочно-дидактичний матеріал.

Обстеження проводилося індивідуально, проте іноді нами залучалося декілька дітей для діалогової взаємодії. У процесі виконання дітьми завдань різного ступеню складності нами була передбачена допомога. Всі завдання давалися дітям в ігровій формі, заняття проводилися у першій половині дня. При обстеженні враховувалися настрої дитини, її фізичне та душевне здоров'я.

Діагностична методика складалася з двох серій завдань. Мета першої серії – виявлення загального розвитку мовлення дітей. Виконання першої серії завдань здійснювалося у два етапи. На першому етапі вивчалися особові справи дошкільників, проводилися консультації з вихователями, дефектологами та логопедом закладу, де навчаються діти та проводилися бесіди з батьками дітей.

На другому етапі відбувалося безпосереднє знайомство з дитиною, налагоджувався контакт з нею.

Проводилася бесіда, питання якої охоплювали коло завдань на загальне орієнтування.

Мета другої серії констатувального експерименту – перевірка стану сформованості лексичної сторони мовлення дитини. Експериментальне дослідження проводилося з урахуванням провідного для дошкільника практичного рівня оволодіння мовленнєвою діяльністю.

Досягнення поставленої мети здійснювалося за допомогою рішення наступних завдань.

1. Вивчення стану лексичної сторони мовлення у дітей – рівня сформованості відповідних лексичних знань і умінь в імпресивному та експресивному мовленні.

2. Порівняння стану сформованості основних складових лексичної сторони мовлення у старших дошкільників із вадами інтелектуального розвитку і старших дошкільників із нормальним інтелектуальним розвитком.

Діагностична методика складалась із трьох блоків завдань.

1 блок – містив у собі 10 завдань, спрямованих на вивчення сформованості словника дитини, здатність дітей швидко підібрати найбільш вірне слово, вживати узагальнюючі слова. При обстеженні словникового складу досліджувався обсяг та співвідношення пасивного й активного словника дитини, вміння дитини співвіднести слово з предметом, дією і правильно використати його в мовленні. Обстеження проводилось в обсязі тем з довкілля («Одяг», «Транспорт», «Дикі і свійські тварини» тощо).

2 блок – представлений одним завданням, спрямованим на виявлення стану сформованості смислових зв'язків між словами. Для цього ми використали асоціативний експеримент у його вільному варіанті.

3 блок – складався з одного завдання, яке передбачало визначення розуміння дитиною багатозначності слова. У ході дослідження нами було відібрано декілька багатозначних слів (прикметників, дієслів, іменників), включених у різні словосполучення, та відповідні малюнки до них.

Для аналізу отриманих результатів другої серії констатувального експерименту нами було виділено 4 рівні розвитку лексичної сторони мовлення: високий, достатній, середній, низький.

Високий – до цього рівня були віднесені діти, які найбільш успішно впоралися з поставленими завданнями. *Достатній* – інколи діти потребували допомоги, плуталися в синонімах – антонімах, іноді не розуміли переносного значення слова. *Середній* – діти не проявляли готовності до виконання завдань. Це були діти з розумовою відсталістю і системним недорозвиненням мовлення, що відповідає III рівню. Діти потребували постійної допомоги та заохочення. *Низький* – діти цієї групи не могли самостійно виконати жодного завдання. Без допомоги експериментатора взагалі відмовлялися виконувати завдання. У більшості випадків жодний з видів допомоги не давав позитивних результатів.

Результати аналізу констатувального експерименту за першим блоком завдань (якісна та кількісна характеристика стану сформованості словника за рівнями) подано у вигляді таблиць 1, 2 і діаграм 1,2.

Таблиця 1.

**Порівняльна характеристика стану сформованості словника дитини
з нормальним розвитком та РВД 6-7 років**

Сформованість словника	Стан розвитку лексичної сторони мовлення РВД	Стан розвитку лексичної сторони мовлення дітей з нормальним інтелектом
1. Іменниковий словник. Класифікація предметів за логічними категоріями.	Пасивний словник більше активного, не всі малюнки діти можуть співвіднести з предметом, класифікують предмети за логічними категоріями, але не можуть актуалізувати узагальнююче слово.	Класифікують предмети за логічними категоріями, іноді актуалізують примітивне, але адекватне узагальнююче слово.
2. Підбір антонімів.	Не можуть підібрати антоніми.	Діти потребують допомоги, часто для слова з протилежним значенням намагаються використати частку «не».
3. Підбір синонімів.	Не можуть підібрати синоніми.	Діти потребують допомоги, в окремих випадках наявні асоціативні та неправильні відповіді, дають визначення словам, інколи зовсім не дають відповіді.

4. Підбір визначень.	Сформовані смислові значення конкретних слів повсякденного вжитку, смислове значення більш абстрактних слів (наприклад, дерево, людина) – зовсім відсутнє або ж має ситуативне, емоційне і нестале визначення. Діапазон виконання завдання коливався від неможливості дати адекватну відповідь (30%) до надання визначення всіх п'яти слів (40%); визначення слів дають, спираючись на власний досвід: «Собака – гавкає, їсть; у нас є собака; ідуть куди не надо, немає хвостиків-бачила; їсть, спить в будкі». «Дерево – дерев'яне, листочки на дереві, щоб рубати; яблука ростуть; велике, маленьке». «Людина, вона вдарила кота, а він плакав; є рука і нога, голова, нос і глазки, і пальчик; варить їсти, миє посуд».	Дають визначення предметам; починають користуватись абстрактними значеннями, самостійно визначають віднесеність предметів до того чи іншого класу; визначення слів дають, спираючись на власний досвід: «Собака – тварина, у неї є чотири лапи і хвіст; собака – це тварина, вона живе з людиною і охороняє її» «Дерево-це рослина, у нього є гілки і листочки; яблуна, груша, ялинка – це дерева, вони різні, у них є корінь, стовбур, листочки, на них можна вилазити...» «Людина – ми всі люди: і мама, і папа, вони вміють розмовляти, носять одяг, а ще є тварини.»
5. Прийменниковий словник.	80% дітей виконують інструкції з поданими прийменниками, 65% дітей співвідносять прийменник з малюнком, деякі діти відчують труднощі в оперуванні прийменниками «над», «попереду, переді(мною)», «позаду».	Добре розуміють прийменники, виконують команди з прийменниками, співвідносять прийменник з малюнком.
6. Іменниковий словник. Називання і показ частин предметів (стілець: ніжки, сидіння, спинка тощо).	Називання і показ частини свого тіла, тварини, ляльки, машини, але потребують наочності, недосконало поділяють об'єкт на частини, роблять це безсистемно, не відмічають багатьох, навіть великих і суттєвих за значенням частин (70% дітей): «у ляльки є рука і нога, голова, нос і глазки і пальчик; білі волоси, ноги, кофта», «у машини колесо, руль, червона, там (показує на кабіну) сидить водітель». Труднощі викликають неживі предмети: ліжко, стілець – «стілчик з досок; палка, гвозді; якась палка; ножка, квітка (побачив намальовану квітку на стільчику). Самостійно не поділяють на частини предмет, при допомозі експериментатора правильно називають частини тіла ляльки (30%).	Діти дають поширені відповіді на запитання, придумують багато слів, не потребують наочності.
7. Дієслівний словник.	В активному словнику дуже мало дієслів, не користуються дієсловами, що позначають переміщення у просторі (показує, де риба плаває, гусінь повзає, хлопчик біжить, але називає «пташка – робить, ходить»). Немає відповіді - 50%, літає - 20%. «Машина - граюсь, у Вови така велика; їде» - 30%, «папа їде на роботу. Корабель - їде, їде, можна пограти?» (показує рукою на іграшковий корабель) Не можуть підібрати відповідні слова до професій («кухар (повар)» - жодної відповіді, «вихователька-кричить; не знаю; там тьотя Люба, грає зі мною»- жодної відповіді -50%; «лікар-лікує» -20%; «робить уколи; у неї такий білий халат і вона слухає, як я дихаю», немає	Впевнено користуються дієсловами: «пташка літає, гусінь повзає, їсть яблука, виноград; вона повзає, а потім стає бабочкою (метеликом) і літає; риба плаває; плаває, ниряє, ще ловиться; машина-їде, стоїть, буксує, сигналить». Можуть підібрати відповідні слова до професій, але в поодиноких випадках потребують допоміжних питань: «лікар-лікує; робить уколи, дає таблетки», - Робить уколи, дає пігулки, то як

	відповіді - 40%.	це назвати одним словом? —« <i>лікує</i> »; « <i>вихователька-виховує, вчить, допомагає, гуляє з нами; продавець-продає в магазині, продає і каже, що краще купити, консультує</i> ».
8. Словник ознак (прикметників).	Виділяють лише колір та величину показаного їм предмета. Форму предметів виділяють 30% дітей. Не орієнтуються у прикметниках, що позначають суттєві індивідуальні якості людини (<i>добрий, злий, розумний</i>).	Добре орієнтуються в прикметниках, лише в поодиноких випадках потребують допомоги у визначенні індивідуальних якостей людини (<i>людина смілива, вперта</i>).
9. Словник прислівників.	Тільки 30% дітей частково користуються в експресивному мовленні; розуміння обмежене, плутаються в використанні прислівників місця, що позначають просторові відношення « <i>тут-там</i> », « <i>вгорі-внизу</i> », « <i>назад-вперед</i> ».	Діти користуються прислівниками, але деякі не одразу визначають і часто плутають «вправо-вліво».
10. Словник числівників.	Майже всі діти виділяють один предмет з множини, 60% - уміють рахувати до 10, але співвіднести число з предметом для більшості виявляється складним завданням. Активний словник більший за пасивний у 40% дітей.	Діти уміють рахувати до 10 і більше, рахують у зворотному напрямку. Співвідносять число з предметом, виконують прості арифметичні дії.

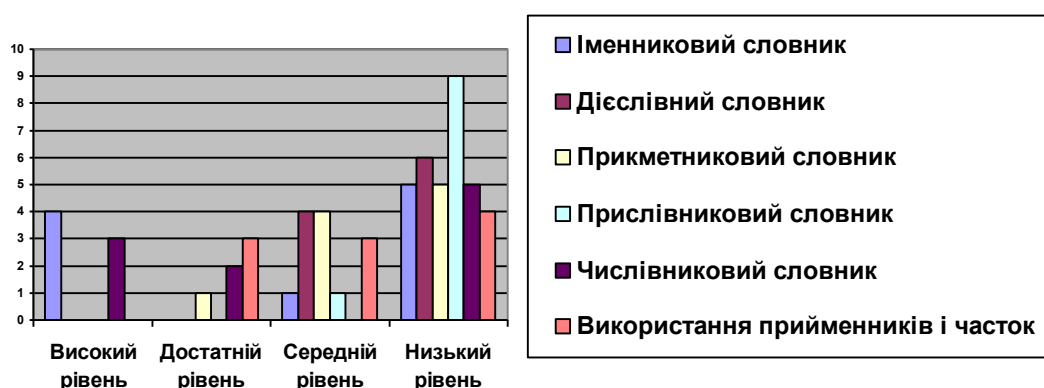
Таблиця 2.

Порівняльна характеристика стану сформованості словника дітей з нормальним інтелектуальним і мовленнєвим розвитком та РВД 6-7 років за рівнями

високий 100-76		достатній 75-51		середній 50-26		низький 25-0	
норма	РВД	норма	РВД	Норма	РВД	Норма	РВД
100 %	0 %	0 %	20 %	0 %	30 %	0 %	50 %

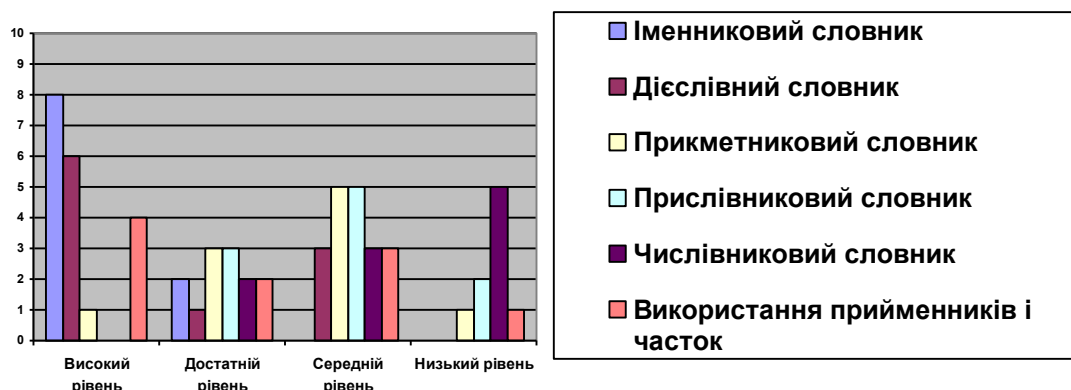
Діаграма 1.

Стан розвитку експресивного словника у дітей з вадами інтелектуального розвитку за рівнями.

Діаграма 2.

Стан розвитку імпресивного словника у дітей з вадами інтелектуального розвитку за рівнями.

Порівнюючи стан розвитку експресивного та імпресивного мовлення у РВД, було виявлено, що на побутовому рівні імпресивне мовлення розвинуто набагато краще за експресивне. На прикладі сформованості числівників спостерігалася зворотна диспропорція. Зустрічалися беззмістовні слова – дитина повторювала за іншими слова, не надаючи їм жодного змісту. Спостерігалася диспропорційна представленість частин мови в словнику дітей з розумовою відсталістю (Діаграми 1 і 2). Якщо проаналізувати насиченість мовлення дітей з розумовою відсталістю частинами мови, найбільше ми зустрічаємо іменників (назви предметів, які дитину оточують, або вивчаються на заняттях). Активний дієслівний словник досить бідний та містить слова-назви дій, як правило, елементарних та виконуваних самою дитиною (їсти, пити, гуляти). Під час опису малюнків дієслова у більшості випадках взагалі не вживаються. Прикметниковий словник також вкрай бідний. Вживаються та розуміються слова, які означають колір, величину, частково емоції. Словник прислівників несформований, під час виконання завдань діти не розуміють або плутаються у командах з використанням прислівників, розуміють лише деякі обставинні прислівники місця (*тут, там, вгорі*) та часу (*сьогодні, вчора*). 60% дітей можуть вживати у мовленні прийменники «в, на», але 100% дітей не використовують більш складні прийменники, що позначають просторові відношення (*перед, над, під*), навіть після підказки.

Аналізуючи виконання дітьми завдань другого блоку, констатуємо, що дітям з вадами інтелектуального розвитку майже неможливо було утворити смислові зв'язки між словами. Навіть тим дітям, яким це вдалося, була потрібна допомога експериментатора. Траплялися й випадкові неадекватні асоціації, але більшість дітей зовсім не розуміла завдання й ехоталічно повторювала за експериментатором слова-стимули. Діти з нормальним інтелектом утворювали різноманітні зв'язки: синтагматичні (65%) та парадигматичні (35%). Парадигматичні зв'язки були більш притаманні дітям з високим рівнем лексичного розвитку, синтагматичні зв'язки переважали у дітей з достатнім рівнем лексичного розвитку. Кількісний аналіз результатів представлений у таблиці 3.

Таблиця 3.

Порівняльна характеристика сформованості смислових зв'язків між словами у дітей з нормальним і порушеним інтелектуальним розвитком за рівнями

високий 32-25		достатній 24-17		середній 16-8		низький менше 8	
норма	РВД	норма	РВД	норма	РВД	Норма	РВД
80 %	20 %	20 %	0 %	0 %	0 %	0 %	80 %

Результати виконання завдань дітьми третього блоку завдань на розуміння дітьми багатозначності, переносного значення слів зведені у таблицях 4, 5 та 6.

Таблиця 4.

Особливості розуміння дітьми багатозначності прикметників

Мовленнєвий матеріал	Відповіді дітей з нормальним інтелектуальним розвитком	Відповіді розумово відсталих дітей
свіжий сир	який тільки зробили (купили), корисний	відповіді немає який свіжий
свіжа сорочка	це випрана, чиста	не буває свіжа сорочка відповіді немає
свіже повітря	провітрений на вулиці коли гарно пахне	на вулиці (3 дитини відповіли) відповіді немає
свіжі квіти	це красиві квіти, їх недавно зірвали це квіти у вазоні гарно пахнуть такі, як у нас у вазі – гарні	відповіді немає це отакі (показали рукою на свіжозрізані квіти, що стояли у вазі – 4 дітей)
тепле пальто	воно гріє взимку не холодно, коли одягаєш це таке колюче, у мене є воно жарке	немає відповіді коли тепло(3 дітей) носять взимку(2дітей) червоне(1дитина)
теплий день	це добре, виглянуло сонечко можна ходять у футболці літом	немає відповіді: «...скажи, сьогодні теплий день?» дитина: «так» - 5 дітей «..чому..?», «не холодно; бо сонечко»
теплий будинок	нагріло сонце працює батарея не холодно	бо тепло немає відповіді

Таблиця5.

Особливості розуміння дітьми переносного значення слів

Мовленнєвий матеріал	Відповіді дітей з нормальним інтелектуальним розвитком	Відповіді дітей з розумовою відсталістю
Солодке життя	➤ добре життя; ➤ якщо можна їсти багато солодощів; ➤ у маминої подруги. ➤ Не буває	немає відповіді; якщо я їм багато солодощів.

Золоте серце	➤ коли не боїться, не плаче, не б'ється; ➤ добре, хороше; ➤ зроблене із золота. ➤ не буває такого ➤ 3 дітками літом	➤ немає відповіді; ➤ Це таке із золота, золоте.
Горить обличчя	➤ іще очки горять; ➤ зима, хлопчик лице не накрив; літом перегрівся; ➤ воно червоне; ➤ вогонь запалив. ➤ Не буває такого	немає відповіді; ➤ не буває; ➤ вогонь запалив.

Таблиця 6.

Порівняльна характеристика стану сформованості розуміння багатозначності слова за рівнями

високий 30-24		достатній 23-16		середній 15-9		низький менше 8	
норма	РВД	норма	РВД	норма	РВД	норма	РВД
80 %	0 %	20 %	10 %	0 %	30 %	0 %	60 %

Результати проведеного нами експериментального дослідження показали, що РВД мають досить низький рівень розвитку лексичної сторони мовлення, зокрема в експериментальній групі з 10 дітей 50% дітей мають низький рівень, 40% дітей – середній рівень, одна дитина – достатній рівень розвитку лексичної сторони мовлення (10%). Для порівняння 90% дітей у групі з нормальним інтелектуальним розвитком мають високий рівень, 10% дітей – достатній рівень.

Було виявлено, що рівень розвитку лексики дещо вищий у дітей, які відвідували спеціальний дошкільний навчальний заклад протягом трьох років, та з якими активно працював логопед. Хлопчик з достатнім рівнем лексичного розвитку та дві дівчинки з верхньою межею середнього рівня лексичного розвитку були на декілька місяців старші за своїх однолітків, які мали дещо нижчий рівень лексичного розвитку.

Визначені нами особливості оволодіння словниковим складом мови розумово відсталими дітьми, а також відображені у спеціальній літературі положення з даної проблеми, безумовно, можуть слугувати основою для подальшого вдосконалення методики формування лексичної сторони мовлення та в цілому мовленнєвої діяльності дітей з вадами інтелекту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Лалаева Р.И. Влияние интеллектуальной недостаточности на языковое развитие умственно отсталых школьников/ Р.И. Лалаева // Теорія і практика сучасної логопедії: Вип. 1. – К.: Актуальна освіта, 2004 – С.35-42.
2. Поваляева М.А. Коррекционная педагогика. Взаимодействие специалистов/ Под общ. ред. М.А. Поваляевой. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2002.
3. Соботович Є.Ф. Засвоєння розумово відсталими дітьми граматичних категорій та абстрактного лексико-граматичного значення слова /Є.Ф.Соботович, В.В.Тищенко // Дефектологія. – 1998. – №4 – С.2-5.
4. Соботович Є.Ф. Особливості засвоєння дітьми із НЗНМ узагальненого лексичного значення слова та його понятійної співвіднесеності/ Є.Ф. Соботович, Л.І. Трофименко // Дефектологія. – 2000. – №1. – С. 16 – 19.
5. Теорія і практика олігофренопедагогіки: збірник наукових праць / За редакцією В.В. Золотоверх. – К.:Науковий світ, 2007.